

KONSPIRACISMUS NENÍ JEN TAK ZADARMO

Zdeněk Vojtíšek

Fotografie na této stránce připomíná, že konspiracismus se snadno spojuje s antisemitismem. A české ministerstvo vnitra napsalo, že u nás je „velká a zatím indiferentní skupina osob, která ... je silně ovlivněna konspiračními teoriemi a představuje snadno manipulovatelný cíl pro extremistické a xenofobní politiky, případně pro hybridní působení cizí moci.“¹ – Jak fotografie, tak ministerstvo sdělují, že konspiracismus, tedy vytváření a šíření konspiračních narativů, může být nebezpečný. Je už nepochybné, že se nejedná o volnočasovou aktivitu několika podivínů, ale o světový a nepřehlédnutelný jev s ohromným mobilizačním potenciálem.

Dingir se věnoval konspiracismu již roku 2016. Tehdy bylo nutné hlavně vymezit pole, na němž se religionistika s tímto jevem setkává, a tedy jmenovat jednak konspiracismus v jednotlivých náboženských tradicích a společenstvích, za druhé náboženské tradice a společenství jako předmět konspiračních narativů (zde je hlavním, ale zdaleka ne jediným příkladem narativ, sdělovaný na fotografii: „Židé ovládají USA“), a konečně konspiracismus jako (implicitní) náboženství.

Od té doby bylo na tématu konspiracismu vykonáno množství akademické práce. V tomto čísle chceme čtenářům nabídnout alespoň malou „ochutnávku“. Začínáme samozřejmě snahou jev konspiracismu pochopit a zařadit do kategorií. **Radek Chlup**, religionista z Filozofické fakulty v Praze, nabízí na příkladu „dataismu“ možnost porozumění konspiračním narativům jako hlasu kritiky současné společnosti. **Petr Janeček** z téže fakulty Univerzity Karlovy předkládá kategorie a metody oboru etnologie a jeho článek je pro pochopení konspiracismu stejně inspirativní.

Jedním z ohnisek nebezpečí pro současný svět je bezpochyby Rusko, a to nejen svým vojenským potenciálem, ale i konspirační mytologií. Jak to, že tato mytologie nachází tak silný ohlas ve společnosti formované pravoslavnou církví, vysvětluje doktorandka **Kateřina Hlaváčová**. Islamolog **Bronislav Ostržanský** potvrzuje ve svém článku to, co jistě mnoho z nás tušilo, ale raději by snad ani nevědělo: jak hluboce je konspirační myšlení zakořeněno mezi muslimy. Možná podobně znepokojivé je to, jak je konspiracismem prostoupena sféra populární kultury a populárního náboženství, obvykle čerpajícího z tradice západního esoterismu. Student religionistiky **Jakub Jahl** nabízí ve svém článku zajisté částečné, ale přesto také inspirativní vysvětlení. Z případného omylu, že konspiracismus je novým jevem, nás vyvede článek historika a religionisty **Fran-tiška Novotného**. Je z něj zřetelné, že konspirační myšlení je přítomno v různém kulturním a dobovém kontextu.

Téma doplňuje obsah rubrik „rozhovor“ a „čtení“. Rozhovor Kateřiny Hlaváčové s **Ondřejem Kocmanem** umožňuje zase jiným než akademickým způsobem pochopit, jak „funguje“ konspirační myšlení. A stejná autorka vybrala a přeložila i úryvky z klasické knihy amerického konzervativního evangelikála **Hala Lindsayho** (*1929): jeho barvitě líčené scénáře konce světa a druhého příchodu Krista je natolik strhující, že si čtenář ani nemusí všimnout, jak snadno spolu s ním „nasaje“ i konspiracismus. Případ evangelikálních stoupců konspiračního narativu, označovaného jako QAnon, kteří se před dvěma lety pokusili dobýt Kapitol, ukazuje, jak je právě toto nebezpečné, a vrací nás tak na začátek tohoto editoria.

Poznámka

¹ *Projevy extremismu a předsudečné nenávisti. Souhrnná situační zpráva. 2. pololetí roku 2022, Ministerstvo vnitra České republiky, odbor bezpečnostní politiky, 31. 1. 2023, s. 3.*

Doc. PhDr. **Zdeněk Vojtíšek**, Ph.D. (*1963), je vedoucím katedry religionistiky na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a šéfredaktorem časopisu *Dingir*.

OBSAH

Mimo téma

Islám v Africe: Pevná tradice, výjimečné univerzity
i synkretismy (*Ondřej Havelka*) 2

Z domova

Nacionalismus mezi těšínskými spiritisty
(*Józef Szymeczek*) 7

Zahraničí

Vissarionité čelí tlaku ruských úřadů (*Jakub Ludvík*) 10

Téma

Konspiracismus jako kritika v obrazech (*Radek Chlup*) 12

Etnologický pohled na konspirační teorie
(*Petr Janeček*) 15

Rusko proti všem, všichni proti Rusku
(*Kateřina Hlaváčová*) 18

Konspirační teorie v muslimském prostředí
(*Bronislav Ostržanský*) 22

Baudrillardův odkaz (*Jakub Jahl*) 24

„Podvedeni jistým vesničanem...“ (*František Novotný*) . 27

Rozhovor s konspiracistou Ondřejem Kocmanem

Pozorujte, kdo tím získá (*Kateřina Hlaváčová*) 30

Práce studentů

Lidová bektášija mezi Albánci (*Martin Korábečný*) 32

Recenze

Encyklopedie CČSH dává dobrou orientaci
(*Jaroslav Hrdlička*) 35

Rejstřík 25. ročníku (*Andrea Hudáková*) 36

Čtení

Velká planeta Země v pokročilé době
(*Hal Lindsay*) 3. strana obálky